

Оксана Бородіна,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій,
Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
(м. Житомир)*

ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасному світу характерні екологічні кризи та низький рівень здоров'я, тому і особлива увага належить формуванню здорового способу життя. Важлива роль у формуванні здорового способу життя належить еколого-валеологічній компетентності, адже саме вона здатна об'єднати такі важливі складові для людського організму як здоров'я та екологія.

Сучасний стан суспільства, швидкі темпи його розвитку висувають все нові, більш високі вимоги як до людини так і її здоров'я. Здоров'я як умова свободи життя є основним фактором в системі найважливіших людських цінностей. Прагнення людини до здорового способу життя в природному і соціальному середовищі впливає з потреб, які виробилися в процесі історичного розвитку. Здоров'я є найважливішою умовою досконалості людини, воно має великий вплив на духовний розвиток людини, є необхідною умовою для її культурного розвитку.

Здоров'я це капітал як особистий, даний нам природою, так і суспільний, створений умовами в яких ми живемо. Природа заклала в наш організм достатній запас міцності і витривалості, зробила його здатним протистояти різним негативним впливам, головне завдання людей мудро цим розпорядитись. Головний критерій здоров'я – здатність організму швидко і адекватно реагувати на зміни навколишнього середовища.

Свої корективи щодо здоров'я людства вносить і стан сучасної екології. Повітря яким ми дихаємо, вода яку ми п'ємо, ґрунт дари якого ми щоденно споживаємо – далеко не найкращої якості, а це в свою чергу відображається і на стані людського організму і рівні здоров'я людства. Розумне використання можливостей і резервів людського організму, природи і навколишнього середовища дозволить зберегти якість життя на кращому рівні.

Для успішної роботи в будь-якій сфері діяльності людині необхідно здійснювати пошук потрібної інформації, використовуючи для цього різні методи пізнання: передбачити вплив своєї роботи на навколишнє середовище і на саму людину, в цьому і полягає еколого-валеологічна компетентність [1; 5].

Формування еколого-валеологічної компетентності здобувачів необхідно розпочати з мотивування, адже саме мотивація бути здоровим, дбати про навколишнє середовище і здоров'я людського організму є невід'ємною складовою якісного буття людини, що формують, регулюють і контролюють спосіб життя. Бути вмотивованим це розуміти, що цінність життя і здоров'я повинні бути першочерговими у житті кожного, незалежно від віку, статі, соціального статусу, фінансового забезпечення.

Формування еколого-валеологічної компетентності зводиться до формування екологічного світогляду особистості, готової до життя в умовах соціального ризику, яка вміє створювати ефективні моделі управління природними процесами, з метою усунення або обмеження дії конкретних факторів, що завдають шкоди природі і здоров'ю людини. Головним засобом досягнення цієї мети виступає розвиток у здобувачів вищої освіти навичок самоосвіти, допитливості, потреби в постійному поповненні еколого-валеологічних знань, формування екологічної свідомості, мислення, світогляду, культури. Формування еколого-валеологічної компетентності передбачає оволодіння знаннями не тільки з екології та медицини, а й інших сфер життєдіяльності людини, це ще й уміння та навички отримані в результаті впровадження еколого-валеологічної освіти.

Словосполучення «еколого-валеологічні знання», відображає взаємозв'язок об'єднаних екологічних і валеологічних знань та взаємозумовленість цих видів знань [2; 3]. Здоров'я інтегрує в собі екологічну і валеологічну єдність організму, особистості і навколишнього середовища. Під еколого-валеологічною компетентністю розуміють – рівень освіченості, який характеризується знаннями про валеологічну і екологічну культури та основи безпечної життєдіяльності, а також здатністю вирішувати різні життєві завдання на основі цих знань і способах практичної діяльності.

Отже, еколого-валеологічна компетентність охоплює знання про: людину як живий організм, її місце в природі і суспільстві; елементи здорового способу життя; взаємини організмів, в тому числі і людини, з навколишнім середовищем, пристосування до нього; правила збереження і зміцнення здоров'я; правила поведінки в навколишньому середовищі; знання про об'єкти і заходи охорони

природи і навколишнього середовища; знання про цінності життя і здоров'я людини, навколишнього середовища тощо [4].

Засвоєння теоретичних знань на практиці знаходить своє відображення у вміннях еколого-валеологічної компетентності, які в свою чергу полягають в наступному: оцінювати стан свого здоров'я; вивчати, оцінювати і покращувати стан навколишнього середовища; бачити прямий і непрямий вплив навколишнього середовища на здоров'я людини; прогнозувати наслідки впливу людини на навколишнє середовище; прогнозувати і попереджати можливі негативні ситуації вдома, на вулиці, на природі; моделювати заходи оздоровчої діяльності; застосовувати знання правил здорового способу життя; вести себе відповідно до правил культурного поведінки; застосовувати знання про охорони природи тощо [4].

Доведені до автоматизму еколого-валеологічні вміння стають навичками, для яких характерне не поодиноке використання, а регулярне відтворення на підсвідомому рівні в повсякденному житті.

Підсумовуючи, варто зазначити, що еколого-валеологічна компетентність включає в себе: знання основних параметрів навколишнього середовища і їх впливу на людину, біологічних характеристик і можливостей людського організму, методів оцінки стану та захисту навколишнього середовища; вміння оцінювати екологічну ситуацію, визначати характеристики свого організму; дбайливе ставлення до свого здоров'я та здоров'я довкілля, прагнення до гармонізації з природою; наявність досвіду діяльності в галузі екології та здоров'язбереження.

Отже, еколого-валеологічна компетентність здобувачів вищої освіти формується не лише при вивченні навчальних дисциплін, а й через організацію позанавчального і виховного процесу, через її зв'язок з іншими значущими сторонами повсякденного життя. Забезпечити формування еколого-валеологічної компетентності здобувачів вищої освіти, в умовах навчально-виховного процесу закладу вищої освіти, можна шляхом предметної екологізації навчальних дисциплін і оздоровчо-просвітницької роботи зі здобувачами вищої освіти, націливши їх на активну підтримку і розвиток свого здоров'я і здоров'я своїх рідних протягом усього життя. Сформована еколого-валеологічна компетентність здобувачів вищої освіти в подальшому є перспективою для формування у здобувачів вищої освіти еколого-валеологічної культури в умовах навчально-виховного процесу закладу вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Кучерук О.С. Валеологічна підготовка майбутнього вчителя у вищому навчальному закладі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 2. С. 234-238.
2. Пономарева К.А. Эколого-валеологическое образование студентов педагогического вуза. *Теория и практика образования в современном мире* : материалы II Междунар. науч. конф. Санкт-Петербург: Реноме, 2012. С. 179-181. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2952/> (дата обращения: 20.10.2021).

3. Тюмасева З.И., Кваша Б.Ф. Валеология и образование. Санкт-Петербург., 2002. 380 с.
4. Тюмасева З.И., Орехова И.Л., Денисенко Р.Н. Теория и практика формирования экологовалеологической культуры младших школьников : монография. Челябинск, 2017. 221 с.
5. Формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя у процесі біологічної підготовки: теоретико-методичні аспекти : метод. реком. для викл. пед. навч. закл. / Бородіна О.С. та ін. ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Ю. Д. Бойчука. Харків, 2015. 50 с.